

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2023-27-1-271-281>

УДК 37.091.4:316.46

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-4084-3219>

Тетяна Куниця,
кандидат педагогічних наук,
Інститут проблем виховання НАПН України,
м. Київ

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У СТАРШОКЛАСНИКІВ

Анотація. У статті розглядається проблема розвитку лідерських якостей у старшокласників.

Мета дослідження полягає в теоретичному аналізі проблеми розвитку лідерських якостей старшокласників й визначенні основних компетентностей педагогів, необхідних для їхнього формування.

Основними завданнями визначено такі: проаналізувати наукову літературу з проблеми розвитку лідерських якостей старшокласників; розкрити соціально-психологічні й педагогічні особливості розвитку лідерських якостей старшокласників; сформувати рекомендації щодо формування готовності студентів-педагогів до розвитку лідерських якостей у старшокласників.

Для розв'язання визначених завдань, досягнення мети використовувалися теоретичні (аналіз нормативної документації, вивчення соціально-педагогічних, психологічних наукових досліджень з метою визначення стану розробленості та перспектив досліджуваної проблеми; порівняння різних наукових поглядів на проблему дослідження; систематизація та узагальнення отриманих знань) та емпіричні (визначення соціально-психологічних і педагогічних умов розвитку лідерських якостей) методи дослідження.

У статті проаналізовано науково-методичну літературу з проблематики дослідження, визначено стан розробленості та перспективи досліджуваної теми; здійснено порівняльний аналіз наукових підходів до явища, що вивчається; здійснено систематизацію та узагальнення отриманих знань, визначено професійні, необхідні педагогам компетентності, які є ключовими для формування лідерських якостей в учнів-старшокласників. Такими компетентностями визначено: знання про лідерство; комунікаційні навички; розуміння індивідуальних потреб учнів; фасилітаційні навички.

За результатами дослідження було визначено, що формування лідерських якостей у старшокласників потребує застосування індивідуального підходу; вимагає від педагогів розуміння соціально-психологічних і педагогічних особливостей здобувачів освіти та може реалізовуватися завдяки стимулюванню самостійності й відповідальності учнів, організації ситуації, сприятливих для розвитку лідерських якостей та формування вмінь комунікації і співпраці.

Усі зазначені соціально-педагогічні аспекти потребують постійного аналізу та оновлення методів роботи зі старшокласниками. Лише таким чином вдасться успішно формувати лідерські якості, котрі сприятимуть їхньому подальшому розвитку та адаптації в динамічно змінюваному суспільстві.

Ключові слова: лідерські якості, старшокласники, професійні компетентності педагога.

© Тетяна Куниця., 2023

Вступ. У складних умовах сьогодення освітній процес на всіх його етапах зазнає

істотних змін. Загалом можна побачити, що в сучасній освіті існують дві паралельні тенденції. Перша – формалізація та дистанціювання освітнього процесу. Вона виявляється в застосуванні балів і рейтингів як показника успішності, проведенні перевірок якості засвоєння знань переважно у форматі закритих тестів з автоматичним підрахунком результату, організації освітнього процесу в асинхронному дистанційному форматі, що призводить до віддалення всіх учасників освітнього процесу й зменшення виховного впливу на учнів. Виникнення цієї тенденції має об'єктивні причини, пов'язані від початку з карантинними обмеженнями, а пізніше з воєнним станом. Однак наслідком є зміщення вектору освітнього процесу з якісних показників на кількісні.

Друга тенденція – це особистісно орієнтований (дитиноцентрований) та індивідуальний шлях навчання, який є основою міцних знань і розвитку компетенцій через практично орієнтовані навчальні курси. Такий підхід до навчання неможливий без змістовного контакту вчителя й учня, продуманої методики навчання, спільної роботи учня й учителя, і саме такий формат робить можливим розвиток лідерських якостей учнів у процесі навчання та виховання, що є такими необхідними в сучасному світі. Означена тенденція нині спостерігається в альтернативних і приватних освітніх закладах в умовах індивідуального чи домашнього навчання, а також у закладах загальної середньої освіти, у яких працюють учителі-ентузіасти.

Сучасне суспільство як ніколи потребує виховання успішної людини з розвинутими лідерськими якостями, підготовленої для самореалізації в кризовому світі, яка адекватно реагуватиме на зміни, що в ньому відбуваються, зможе швидко адаптуватися та невпинно самовдосконалюватися.

У Державному стандарті базової і повної середньої освіти зазначено, що однією із цілей базової середньої освіти є формування компетентностей, необхідних для соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху й самореалізації [7].

Вимоги до побудови якісного освітнього процесу потребують перегляду програм підготовки й перепідготовки педагогів, здатних розвивати лідерські якості у своїх вихованців. Педагоги й соціальні працівники школи мають активно сприяти формуванню лідерських якостей у старшокласників. На цьому наголошують сучасні педагоги вищої школи й дослідники освітнього процесу. Так, Н. Мараховська і Н. Семченко у своїх працях

наголошують на необхідності формування лідерських якостей у майбутніх учителів та підготовці студентів-педагогів до освітньої діяльності в контексті виховання лідерів [9].

Виходячи з вищезазначеного, наголошуємо на актуальності теми здійснюваного дослідження.

Мета та завдання. Мета статті полягає в теоретичному аналізі проблеми розвитку лідерських якостей старшокласників та визначенні основних компетентностей педагогів, необхідних для їхнього формування.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати науково-методичну літературу з проблематики дослідження та визначити стан розробленості й перспективи досліджуваної теми.
2. Здійснити порівняльний аналіз наукових підходів до явища, що вивчається.
3. Визначити професійні компетентності, необхідні педагогам для формування лідерських якостей у старшокласників.

Методи дослідження. Для розв'язання визначених завдань, досягнення мети використовувалися теоретичні (аналіз нормативної документації, вивчення соціально-педагогічних, психологічних наукових досліджень з метою визначення стану розробленості та перспектив досліджуваної проблеми; порівняння різних наукових поглядів на проблему дослідження; систематизація та узагальнення отриманих знань) та емпіричні (визначення соціально-психологічних і педагогічних умов розвитку лідерських якостей) методи дослідження.

Результати дослідження. Сутність поняття «лідерські якості» трактується вченими з різних точок зору. Н. Сушик у своїй науково-педагогічній праці «Теоретичні основи формування лідерських якостей учнівської молоді» тлумачить поняття «лідер» з точки зору соціології, психології та педагогіки:

1. Із соціологічної точки зору лідер – це член групи, який здатний її очолити, стати прикладом для наслідування, організувати виконання завдання та визнаний у ролі лідера більшістю членів групи.
2. У психологічному аспекті лідер – це член групи, за яким вона визнає право приймати рішення в значущих для неї ситуаціях; особистість, здатна виконувати основну роль в організації спільної діяльності та регулюванні стосунків у групі й упливати на окремих членів або групу загалом, спрямовувати спільні зусилля на досягнення визначеної,

значимої для всіх учасників групи мети.

3. У педагогічному аспекті лідер – це член колективу, який у важливих ситуаціях здатний значним чином впливати на поведінку членів колективу, виявляти ініціативу в діях, брати на себе відповідальність за діяльність колективу загалом і його учасників зокрема [10].

Для успішного формування та розвитку лідерських якостей учнівської молоді варто актуалізувати класифікацію цих якостей. В означеному питанні вчені також мають різні погляди. Наприклад, Н. Сушик, В. Ягоднікова, Г. Старкова, Д. Алфімов виокремлюють якісні характеристики особистості, які забезпечують ефективне лідерство; О. Павлова вирізняє групи лідерських якостей за діяльнісною ознакою; Н. Семченко пропонує групувати лідерські якості за соціально-психологічними характеристиками.

Наводимо порівняння названих класифікацій:

За **Н. Сушик**: цілеспрямованість, толерантність, відповідальність, моральність, чесність, справедливість, працездатність, рішучість, самостійність, креативність, комунікативність, організованість, активність, наполегливість, ініціативність, впевненість в собі, прагнення до самовдосконалення та самореалізації, урівноваженість.

За **В. Ягодніковою**: самопізнання, самоствердження, самостійність, самовизначення, юнацький максималізм, прагнення до колективності, ентузіазм, романтизм і громадська активність.

За **Г. Старковою**: цілеспрямованість, працездатність, наполегливість, самостійність, дисциплінованість, ініціативність, уміння працювати в команді, розподіляти діяльність, планувати роботу, забезпечувати чіткий контроль.

За **Д. Алфімовим**: емпатія, інтелектуальна лабільність (здатність до освоєння нового виду діяльності), уміння розв'язувати конфлікти, уміння себе репрезентувати, уміння приймати відповідальні рішення в будь-яких ситуаціях, уміння брати на себе ризик.

За **О. Павловою**: інтелектуальні забезпечують здатність людини пристосовуватися до нових життєвих умов, досягати «рівноваги» із середовищем, проявляти універсальну адаптивність; організаторські є необхідною передумовою оволодіння індивідом організаторською діяльністю; креативні дозволяють особистості досягти успішності у виконанні діяльності, результатом якої є новий та оригінальний продукт; комунікативні проявляються у сфері спілкування та сприяють успішності особистості в різних видах діяльності.

За **Н. Семченко** інтелектуально-креативні (швидкість, точність, гнучкість, послідовність, аналітичність, ерудованість, продуктивність, критичність тощо); морально-вольові (порядність, чесність, людинолюбство, принциповість, сумлінність, відповідальність, оптимізм, альтруїзм, самокритичність, мужність, честолюбність, рішучість, упевненість у собі та своїх силах, наполегливість тощо); організаторсько-ділові (організованість, активність, цілеспрямованість, заповзятливість, об'єктивність, справедливість, переконливість, діловитість, енергійність, дієвість, доброзичливість тощо); емоційно-комунікативні (комунікабельність, емпатичність, товариськість, спостережливість, ініціативність, експресивність, репрезентативність тощо).

Розвиток лідерських якостей учнів є процесом тривалим і складним, успішність якого зумовлюється багатьма чинниками. Більшість із них варто передбачити ще на етапі підготовки студентів-педагогів до професійної діяльності [12].

Учитель, який орієнтований на розвиток лідерських якостей старшокласників в освітньому процесі, має переглянути зміст завдань для самостійної й аудиторної роботи, а у виборі методів і форм роботи орієнтуватися більше на взаємодію з учнями, а не на перевиховання. Важливо чітко формулювати для себе й учнів результати навчання та розробляти практичні завдання, що сприяють розвиткові лідерських якостей учнівської молоді [2].

Лідерські якості в старшокласників є важливими для їхнього подальшого розвитку й успішної інтеграції в суспільство. На початку старшої школи старшокласники починають активно формувати свою особистість, знаходячись у процесі становлення, самоідентифікації й самоактуалізації. У цьому віковому періоді вони часто вперше зустрічаються зі складними ситуаціями, що вимагають прийняття рішень, виявлення лідерських якостей і навичок.

Педагоги й соціальні працівники школи мають активно сприяти формуванню лідерських якостей у старшокласників. Слід забезпечити умови для розвитку їхньої самопідготовки й самопізнання, давати можливість брати участь у різноманітних соціально-педагогічних проектах і заходах. Такі дії сприятимуть укріпленню самосвідомості й самовизначення учнів, їхньому усвідомленню власних зацікавлень і цілей. Результати проведеного опитуванні серед старшокласників показали, що організаторські якості на високому рівні сформовані у 13,3 %, середній рівень мають 51,7 %, низький рівень у 35 % респондентів.

Одним із важливих кроків у формуванні лідерських якостей у старшокласників є розвиток комунікативних навичок. Педагоги й соціальні працівники повинні створити можливості для спілкування та обміну думками між учнями, використовуючи групові роботи, проєктну діяльність і дискусії. Такі активності допоможуть старшокласникам навчитися вислуховувати інших, ефективно спілкуватися, виявляти та поважати різні точки зору. За результатами проведеного анкетування було виявлено, що низький рівень сформованості комунікативних навичок мають 15 % учнів, середній рівень – 65 %, а високий у 20 % опитаних.

Важливим для педагогів є вміння ініціювати самостійний інтерес старшокласників до розвитку своїх лідерських якостей. Тож учитель, який має на меті розвиток лідерських якостей учнів, повинен займати позицію тьютора або тренера, а не вихователя [4].

Формування лідерських якостей у старшокласників вимагає наявності певних *соціально-психологічних і педагогічних умов*. Охарактеризуємо основні з них.

Створення сприятливого соціального середовища. Лідерство може проявлятися лише в тих умовах, де існує довіра, взаємопідтримка та повага між людьми. Важливо створити безпечне й відкрите середовище, де кожна особа має можливість висловити свою думку та взяти участь у прийнятті рішень.

Розвиток комунікативних навичок. Лідерські якості пов'язані з умінням ефективно спілкуватися з іншими. Для цього необхідно розвивати комунікативні навички, такі як слухання, уміння висловлювати свою думку чітко й переконливо, сприймати зворотний зв'язок.

Самоствердження і саморозвиток. Лідерство передбачає вміння впевнено діяти, установлювати цілі та досягати їх. Учні повинні навчатися бути самостійними, брати на себе відповідальність та постійно розвиватися, зміцнювати свої знання й навички.

Стимулювання лідерського потенціалу. Важливо визнавати та підтримувати лідерський потенціал кожної особи. Для цього можна проводити тренінги, семінари й інші заходи, спрямовані на розвиток лідерських якостей. Також варто надати учням можливість брати участь у виконанні проєктів та лідирувати в колективних справах.

Позитивний приклад вчителів і дорослих. Дорослі є важливим прикладом для молодих людей, особливо щодо розвитку лідерських якостей. Вони повинні бути позитивними, сприяти формуванню впевненості й самостійності учнів, надавати можливості для виявлення

творчих здібностей та ініціативи.

У цілому формування лідерських якостей залежить від створення сприятливих умов, які дозволяють розвивати самостійність, комунікативність і мотивацію до досягнення цілей.

Важливими методичними принципами розвитку лідерських якостей старшокласників є послідовність і реалістичність освітньої діяльності. Учитель має усвідомлювати, що неможливо розвинути лідерські якості рівною мірою серед усіх учнів за той самий проміжок часу та з використанням однакового набору методів і форм взаємодії. Розуміння складності й багатогранності процесу розвитку лідерських якостей школярів має відбутися ще до початку повноцінної освітньо-педагогічної діяльності, що допоможе молодим педагогам уникнути розчарування, зневіри у власних силах та швидкого професійного вигорання [1].

Професійні компетентності педагогів є ключовими для формування лідерських якостей в учнів. Ось декілька професійних компетентностей, які допоможуть педагогам ефективно працювати над розвитком лідерських якостей учнів:

- *знання про лідерство*: педагог повинен мати повне розуміння того, що таке лідерство та як воно впливає на успіх і розвиток учнів, бути обізнаним з різними теоріями та практиками лідерства.

- *комунікаційні навички*: педагог має бути здатним ефективно спілкуватися зі своїми колегами й учнями, уміти слухати, розуміти та висловлювати свої думки й ідеї чітко і впевнено.

- *розуміння індивідуальних потреб учнів*: педагог здатний налагоджувати контакт з різними людьми та розуміти їхні потреби, уміти працювати з різними типами особистості, ураховуючи їхні індивідуальні потреби та стимулюючи до розвитку лідерських якостей.

- *фасилітаційні навички*: уміння керувати груповими процесами та стимулювати співпрацю й командну роботу, педагог здатний створювати середовище, у якому учні можуть розвивати свої лідерські якості та співпрацювати з іншими.

Усі ці професійні компетентності допоможуть педагогам ефективно сприяти розвитку лідерських якостей учнів; надихати та мотивувати їх до досягнення успіху й розвитку свого потенціалу

Обговорення. Проблема розвитку лідерських якостей особистості в освітньому процесі розкривається в численних працях вітчизняних (Д. Алфімов, Ю. Яковлева, Н. Лікарчук, Н. Симоніна, А. Куриця, В. Ягоднікова та ін.) та закордонних (B. Bass,

В. Avolio, J. Conger, R. Kanungo та ін.) науковців. Актуальність потреби розвитку лідерських якостей школярів обґрунтована й у чинних нормативних документах Міністерства освіти і науки України. Так, наприклад, у Законі України «Про освіту» зазначено, що «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [8].

Тож цілком поділяємо думку науковців про те, що проблема розвитку лідерських якостей старшокласників є актуальною й водночас складною для розв'язання в умовах діяльності закладів освіти. Формування готовності старшокласників до прояву лідерських якостей передбачає насамперед розвиненість таких якостей у вчителів. Ми погоджуємося з твердженням А. Коломієць про те, що формування лідерського потенціалу в дітей, безперечно, залежить від розвиненості лідерських якостей у самих педагогів. У дослідженні В. Ягодникової наголошується на необхідності забезпечення цілеспрямованого розвитку лідерських якостей старшокласників та створенні стимулювального й розвивального середовища.

Зі свого боку Т. Акімова зазначає, що участь молоді в неурядових організаціях, соціальних проєктах у закладах освіти або за їхніми межами, волонтерстві, додаткових стажуваннях сприяє розвитку її готовності до молодіжного лідерства. Питанням формування соціального лідерства присвячені наукові розвідки Д. Бирик та І.Савельчук.

Сучасні дослідження аналізованої проблеми доводять, що лідером стає людина, яка наділена такими якостями або має лідерський потенціал, що може реалізуватись у відповідних ситуаціях. Однак мусимо зазначити, що ні в науковій, ні в методичній літературі технології формування лідерських якостей у виховному процесі закладів освіти достатньою мірою не розроблені.

Висновки. Формування лідерських якостей у старшокласників потребує індивідуального підходу. Оскільки учні перебувають у підлітковому кризовому періоді, їхня особливість полягає в тому, що вони досі формують власну особистість та знаходяться в

процесі пошуку самого себе.

Отже, формування лідерських якостей у старшокласників вимагає від педагогів розуміння їхніх соціально-психологічних і педагогічних особливостей та може реалізовуватися завдяки стимулюванню самостійності й відповідальності учнів, організації ситуацій, сприятливих для розвитку лідерських якостей та формування вмінь комунікації і співпраці.

Усі зазначені соціально-педагогічні аспекти потребують постійного аналізу й оновлення методів роботи зі старшокласниками. Лише таким чином вдасться успішно формувати лідерські якості учнів, котрі сприятимуть їхньому подальшому розвитку й адаптації в динамічно змінюваному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Bass B. M., Avolio B. J. Transformational leadership and organizational culture. *International Journal of Public Administration*, 1994. № 17. P. 541-554.
2. Day D. V., Lord R. G. Executive leadership and organizational performance: Suggestions for a new theory and methodology. *Journal of Management*. 1988. №14. P. 453-464.
3. Fleishman E. A., Mumford M. D., Zaccaro S. J., Levin K. Y., Korotkin A. L., Hein M. B. Taxonomic efforts in the description of leader behavior: A synthesis and functional interpretation. *Leadership Quarterly*. 1991. № 2. P. 245-287.
4. Hogan R., Curphy G. J., Hogan J. What we know about leadership effectiveness and personality. *American Psychologist*. 1994. № 49. P. 493-504.
5. Алфімов Д. В. Виховання лідерських якостей школярів у сучасній загальноосвітній школі. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2010. № 4. С. 3-14.
6. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: стратегія проектування. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 1999. № 3. С. 42-43.
7. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>
8. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII, 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
9. Семченко Н. О. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у позааудиторній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2004. 23 с.
10. Сушик Н. Теоретичні основи формування лідерських якостей учнівської молоді. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2013. №. 7. С. 110-115.
11. Толочко С. В. Фасилітація як процес організації освітньо-наукового простору з індивідуального розвитку особистості. *Перспективи та інновації науки (Серія «Психологія», Серія «Педагогіка», Серія «Медицина»)*. 2022. № 2(7). С. 646–658.
12. Ягодінкова В. Виховання лідерів. *Виховна робота в школі*. 2009. № 10. С. 2-36.

References

1. Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). Transformational leadership and organizational culture. *International Journal of Public Administration*, 17, 541-554.
2. Day, D. V., & Lord, R. G. (1988). Executive leadership and organizational performance:

Suggestions for a new theory and methodology. *Journal of Management*, 14, 453-464.

3. Fleishman, E. A., Mumford, M. D., Zaccaro, S. J., Levin, K. Y., Korotkin, A. L., & Hein, M. B. (1991). Taxonomic efforts in the description of leader behavior: A synthesis and functional interpretation. *Leadership Quarterly*, 2, 245-287.

4. Hogan, R., Curphy, G. J., & Hogan, J. (1994). What we know about leadership effectiveness and personality. *American Psychologist*, 49, 493-504.

5. Alfimov, D. V. (2010). Vykhovannia liderskykh yakostei shkoliariv u suchasni zahalnoosvitni shkoli [Cultivating leadership qualities of schoolchildren in a modern comprehensive school]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*, 4, 3-14.

6. Bekh, I. D. (1999). Osobystisno zorientovane vykhovannia: stratehiia proektuvannia [Persona-oriented education: Design strategy]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 3, 42-43.

7. *Zakon Ukrainy «Pro osvitu»* [Law of Ukraine “On Education”]. (2017). No. 2145-VIII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

8. Semchenko, N. O. (2004). *Pedahohichni umovy formuvannia liderskykh yakostei maibutnikh uchyteliv u pozaaudytoranii diialnosti* [Pedagogical conditions for the formation of leadership qualities of future teachers in extracurricular activities] (PhD dissertation, Kharkiv).

9. Sushyk, N. (2013). Teoretychni osnovy formuvannia liderskykh yakostei uchnivskoi molodi [Theoretical foundations of the formation of leadership qualities of school youth]. *Naukovyy visnyk Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, 7, 110-115.

10. *Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity* [State standard of basic secondary education]. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1013/2005>

11. Tolochko, S. V. (2022). Fasylytatsiia yak protses orhanizatsii osvितno-naukovoho prostoru z individualnoho rozvytku osobystosti [Facilitation as a process of organization of educational and scientific space on personality’s individual development]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky (Seriia “Psykholohiia”, Seriiia “Pedahohika”, Seriiia “Medytsyna”)*, 2(7), 646–658.

12. Yahodinkova, V. (2009). Vykhovannia lideriv [Education of leaders]. *Vykhovna robota v shkoli*, 10, 2-36.

Tetiana Kunytsia

PhD in Pedagogy,

Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine,

Kyiv

FORMING THE LEADERSHIP QUALITIES OF HIGH SCHOOL STUDENTS

Annotation. *The article deals with the problem of developing leadership qualities of high school students.*

The purpose of the study is to analyze theoretically the problem of developing leadership qualities of high school students, to determine the basic competencies of teachers necessary for their formation.

The main tasks are as follows: to analyze the scientific literature on the problem of developing leadership qualities of high school students; to reveal the socio-psychological and pedagogical features of the development of leadership qualities of high school students; to formulate recommendations for the formation of student teachers' readiness to develop leadership qualities of high school students.

To determine the state of development and prospects of the researched problem research, the following research methods were used: theoretical methods (analysis of regulatory documentation, study of socio-pedagogical, psychological scientific research; comparison of different scientific views on the research problem; systematization and generalization of acquired knowledge), and empirical methods (determination of socio-psychological and pedagogical conditions for the development of

leadership qualities)

The article analyzes the scientific and methodological literature on the research topic, determines the state of development and prospects of the research topic; conducts a comparative analysis of scientific approaches to the phenomenon under study; systematizes and generalizes the knowledge gained; identifies the professional competencies required by teachers, which are key to the development of leadership skills in high school students. These competencies are: knowledge of leadership; communication skills; understanding of individual needs of students; facilitation skills.

According to the results of the study, it was determined that the formation of leadership qualities in high school students requires an individual approach; it requires teachers to understand their socio-psychological and pedagogical characteristics and can be realized by stimulating students' independence and responsibility, organizing situations favourable for the development of leadership qualities, and developing communication and cooperation skills.

All these social and pedagogical aspects require constant analysis and updating of methods of working with high school students. Only this way, it will be possible to develop students' leadership qualities successfully, as well as promote their further development and adaptation in a dynamically changing society.

Key words: *leadership qualities, high school students, professional competencies of a teacher.*

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023.
Стаття прийнята до публікації 30.06.2023.